
УДК 376.011.3-051:005.551

Макхулі І.

Університет імені Альфреда Нобеля, Дніпро

СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО РОБОТИ В ШКОЛАХ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН

Здійснено аналіз базових дефініцій дослідження: готовність, професійна готовність, готовність до роботи в школах національних меншин. З'ясовано, що готовність майбутнього вчителя до роботи в школах національних меншин являє собою інтегративну якість особистості, що характеризується наявністю потреби особистості в етнічній толерантності, культурі міжнаціонального спілкування, попередженні міжетнічних конфліктів, подоланні негативних етнічних стереотипів, тощо. Розглянуто компоненти готовності: мотиваційний, когнітивний, операційний, рефлексивний і творчий. Подано стислу характеристику кожного з компонентів та обгрунтовано їх необхідність.

Ключові слова: формування готовності, структура, майбутній учитель, школи національних меншин.

Макхулі І.

Університет імені Альфреда Нобеля, Дніпро

СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ БУДУЩИХ УЧИТЕЛІВ К РАБОТІ В ШКОЛАХ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИНСТВ

Представлен анализ базовых дефиниций исследования: готовность, профессиональная готовность, готовность к работе в школах национальных меньшинств. Выяснено, что готовность будущего учителя к работе в школах национальных меньшинств представляет собой интегративное качество личности, характеризующееся наличием потребности личности в этнической толерантности, культуре межнационального общения, предупреждении межэтнических конфликтов, преодолении негативных этнических стереотипов и т.д. Рассмотрены компоненты готовности: мотивационный, когнитивный, операционный, рефлексивный и творческий. Представлена характеристика каждого из компонентов и обоснована их необходимость.

Ключевые слова: формирование готовности, структура, будущий учитель, школы национальных меньшинств.

АКТУАЛЬНІСТЬ РОБОТИ. Підготовка майбутніх учителів до роботи в школах національних меншин є тим своєрідним стрижнем педагога, що характеризує його загальнокультурні, психолого-педагогічні, професійні, етнокультурні компетентності, які відповідають загальнолюдським та етнонаціональним цінностям, потребам суспільства та дозволяють здійснювати освітню та виховну діяльність у середній школі відповідно до етнопедагогічних традицій та етнокультурних цінностей конкретного регіону України.

Останнім часом науковці досліджували різні напрямки зазначеної проблеми: становлення та розвиток освіти національних меншин в Україні, у тому числі історико-педагогічні дослідження за регіональною ознакою (В. Курило, Л. Терських (Східна Україна), Л. Левицька, Л. Сливка (Західна Україна); дослідження освіти різних національностей, особливостей освіти національних меншин у багатонаціональному суспільстві (Н. Рудницька, Н. Кротік, О. Геркєрова (євреї), М. Хайруддінов (кримські татари), Н. Сейко, В. Фесенко (поляки), О. Підгатець (турки-месхетинці), О. Костюк (німці, чехи); історичні аспекти підготовки вчителів до роботи в школах національних меншин (Л. Войналович, Н. Петрошук) та використання етнопедагогіки, національного виховання в освітньому

процесі (В. Кузь, Н. Побірченко, М. Стельмахович, О. Ярошинська, І. Хлистун, Н. Жмуд, Е. Ананьян, А. Лукановська); підготовка майбутніх педагогів до роботи в ДНЗ, ЗНЗ національних меншин у наш час (О. Гуренко, Є. Бубнов, Т. Коваль, О. Хоружа, К. Юр'єва).

Аналіз зазначених досліджень дозволив нам виділити наступні положення, які плануємо використовувати в процесі формування готовності майбутніх учителів до роботи в школах національних меншин: наявність необхідних знань про історію, релігію, культуру, традиції свого та інших народів, розуміння сутності етнокультурних процесів, що відбуваються в Україні; розуміння особливостей впливу родини на формування етнічної культури учнів; повага до етнокультурних особливостей учнів, педагогічний такт і дотримання норм етикету; здатність до самовизначення в культурі та вміння вшановувати надбання національної культури; уміння працювати в поліетнічному середовищі освітньо-виховного процесу середньої школи; орієнтація в індивідуально-особистісних якостях учнів етнічного характеру; уміння використовувати в освітньому процесі широкий потенціал народної педагогіки та етнокультурні традиції виховання. Наступним кроком дослідження стане визначення структури готовності майбутніх учителів до роботи в школах національних меншин. Це й стало метою нашої статті.

МАТЕРІАЛ І РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ. Почнемо з аналізу базових дефініцій, які пропонуємо використовувати в нашій подальшій роботі (готовність, професійна готовність, готовність до роботи в школах національних меншин). Проблема готовності особистості до професійної діяльності знайшла відображення при розв'язанні широкого кола теоретичних і прикладних питань, спрямованих, переважно, на дослідження професійного становлення, розвитку та самовдосконалення особистості майбутнього вчителя (О. Дубасенюк, Л. Кондрашова, О. Кучерявий, О. Пехота, С. Сисоєва, В. Сластьонін та ін.).

Мета статті – проаналізувати базові дефініції дослідження та з'ясувати сутність готовності майбутнього вчителя до роботи у школах національних меншин.

Готовність розглядається науковцями за основними напрямками: сукупність морфологічних і психологічних особливостей (психофізіологічний підхід); налаштованість на професійну діяльність, що зумовлюється мотивами й психологічними особливостями особистості; інтегративна професійна якість або сукупність якостей особистості вчителя (особистісний підхід); особливий психічний стан, цілісний прояв особистості, що зумовлює високий рівень праці; цілісне утворення, що містить знання щодо способів професійної діяльності, а також уміння, які відповідають функціям діяльності вчителя (функціональний підхід).

Поняття готовності є неоднозначним. У науковій літературі існує переважно два підходи до його визначення: вузький (виявлення процесуальних якостей, безпосередньо значимих для діяльності) і широкий (передбачає вивчення готовності як комплексу інтегрованих, але різнорідних властивостей, що розрізняються за місцем і функціями в регуляції діяльності та є передумовою успішної професійної діяльності). Так, К. Дурай-Новакова [1], яка вивчала готовність у вузькому та широкому контексті, розглядає цю категорію одночасно в трьох вимірах: як активний психофізіологічний стан особистості, що спричиняє діяльність; як інтегративну якість особистості, здатної до успішної професійної діяльності; як результат професійної підготовки та професійної діяльності.

Наша наукова позиція полягає в тому, що ми будемо здійснювати дослідження в контексті інтеграційного, тобто особистісно-функціонального підходу. Тому визначаємо готовність як інтегративну характеристику особистості, що являє собою органічну єдність особистісних і функціональних компонентів у їх взаємозалежності та взаємозв'язку та є умовою її успішної діяльності в професійній галузі.

Готовність майбутнього вчителя до окремого виду діяльності – це інтегративна характеристика особистості, яке включає в себе, з одного боку, певний рівень розвитку особистісних і професійних якостей студента, значущих для здійснення цієї діяльності, з

іншого – систему фахових знань, умінь, навичок і способів діяльності, розвинену рефлексивну позицію, що в єдності забезпечують успішне виконання майбутньої професійної діяльності, її різноманітних аспектів. Отже, готовність показує здатність особистості використовувати й вдосконалювати свої знання, уміння та особистісні якості для успішної діяльності у буденному житті й визначеній професійній сфері. Представлене визначення готовності свідчить, що ця характеристика створюється кожною особою індивідуально під час професійної підготовки в університеті, а потім у процесі фахової діяльності. Установлюючи співвідношення між поняттями «професійна підготовка» і «готовність», науковці зазначають, що вони співвідносяться як процес і результат. Наведемо висловлення В. Сластьоніна: «Підготовка спеціаліста – процес формування в нього достатнього рівня готовності» [2, с. 127]. Україн важливими і цікавими видаються нам ідеї докторів наук, які досліджують професійну готовність учителів, тобто готовність до певного виду професійної діяльності: (І. Гавриш, Л. Козак, Н. Батечко, К. Юр'єва, Н. Овчаренко, О. Семеніхіна та ін.). Водночас зазначимо, досліджень, які присвячені проблемі готовності студентів до роботи в школах національних меншин нами не виявлено. Орієнтуючись на подані результати наукових досліджень, уважаємо за необхідне презентувати власну дефініцію готовності майбутнього вчителя до роботи в школах національних меншин.

Готовність майбутнього вчителя до роботи в школах національних меншин являє собою інтегративну якість особистості, що характеризується наявністю потреби особистості в етнічній толерантності, культури міжнаціонального спілкування, попередження міжетнічних конфліктів, подолання негативних етнічних стереотипів; високим рівнем оволодіння знаннями, необхідними для продуктивної та творчої самореалізації майбутнього педагога в багатонаціональному суспільстві; сформованістю умінь і особистісних якостей, що дозволяють здійснювати взаємодію з представниками різних національностей, ураховуючи їх цінності, з повагою ставитися до міжкультурних відмінностей та будувати міжкультурний діалог; наявністю емоційного інтелекту, мотивів, потреб, правил поведінки та рефлексії, що дозволяють успішно самореалізовуватися й здійснювати високопродуктивну професійну діяльність в умовах багатонаціонального суспільства, мати гуманістичний світогляд і вміння жити в мирі та злагоді з представниками різних національностей.

Сформована готовність є основою активної професійної позиції майбутнього вчителя, що спонукає до нового світогляду як способу визначення особистої позиції людини, яка виконує соціально-політичну, науково-теоретичну, філософську, релігійну, морально-естетичну, культурологічну орієнтації в сучасному багатонаціональному суспільстві.

Термін «формування готовності» більшість з дослідників розуміють як цілеспрямований вплив на студентів з метою забезпечення їхньої готовності. Так, І. Гавриш, під формуванням готовності майбутніх учителів розуміє цілеспрямований процес становлення студентів педагогічних ВНЗ як суб'єктів освітніх нововведень [3, с. 71]. На думку сучасних науковців, просування студентів від низького до високого рівнів дозволяє констатувати ефективність процесу формування готовності до певного виду діяльності, а також зафіксувати прогресивні зміни структурних компонентів готовності та надання їм певної завершеності. Найчастіше реалізація зазначеного процесу відбувається поетапно: спочатку формується система науково-теоретичних професійних знань, далі – система практичних умінь і навичок, а потім – здійснюється рефлексія. Отже, сформована готовність до роботи в школах національних меншин є чітким базисом поліетнічної підготовки майбутніх учителів, створює своєрідні передумови для якісного використання отриманих знань у майбутній професійній діяльності.

Наступне нагальне питання, що стоїть перед нами, – визначити структуру готовності майбутніх учителів до роботи в школах національних меншин. Ураховуючи, що готовність майбутніх учителів до роботи в школах національних меншин є багатовимірним і багатокомпонентним явищем, вона має складну структуру. Виникає необхідність

конкретизувати зміст кожного із структурних компонентів готовності та виокремити принципи їх формування. Учені по-різному визначають структуру готовності. Наприклад, О. Кучерявий виділяє психологічний й практичний компоненти готовності, Л. Кондрашова – пізнавально-операційний, емоційно-вольовий та психофізіологічний компоненти, В. Сластьонін – інтелектуально-пізнавальний, мотиваційний, операційно-діяльнісний, комунікативний компоненти, І. Гавриш – мотиваційний, інформаційний, процесуально-діяльнісний компоненти тощо. Аналіз наукової літератури свідчить, що переважна більшість сучасних дослідників характеризують готовність як багатокомпонентний феномен, але структурні компоненти виділяють різні. Зазначимо, компоненти готовності, які мають різну назву, доволі часто є тотожними за своєю сутністю. Серед них розглядають наступні – психологічний (мотиваційний, цільовий, емоційно-вольовий), науково-теоретичний (когнітивний, знанневий, інформаційно-пізнавальний), операційно-технологічний (конструктивний, організаційний, діяльнісний). Ураховуючи переконливі результати попередніх наукових пошуків (О. Гуренко, К. Юр'єва, О. Вашак, Т. Коваль та ін.), у нашому дослідженні будемо розглядати наступні компоненти готовності: мотиваційний, когнітивний, операційний, рефлексивний і творчий. Подамо стисло характеристику кожного з компонентів готовності та обґрунтуємо їх необхідність.

Перший структурний компонент готовності – мотиваційний. Переважно всі дослідники вважають його найголовнішим у структурі готовності, основою інших структурних компонентів, оскільки він виконує регулятивну, спонукальну функцію. Особливе значення, яке надають мотиваційному компоненту дослідники, підтверджується й тим, що низка науковців взагалі визначає готовність як «систему мотивів і смислів». Формування мотивації є принциповим етапом підготовки до роботи в школах національних меншин. Наявна мотивація визначає потребу в спеціальних заходах щодо усвідомлення студентом того, що освітній процес допоможе йому в майбутній роботі в поліетнічному середовищі.

Відтак, у студентів формується спрямованість на професійно-педагогічну діяльність в полінаціональному регіоні, у т. ч. розуміння необхідності залучення до культурно-моральних цінностей народів; бажання навчати дітей різних національностей; набувати необхідних знань, умінь і навичок для роботи з представниками різних етносів, у т. ч. до роботи з батьками в поліетнічному середовищі; переконання в тому, що для більш ефективного перебігу педагогічної роботи в полінаціональному регіоні можна й потрібно вивчати етнопедагогічне середовище. Крім того, як зазначає С. Цимбрило, формування полікультурного світогляду відбувається з урахуванням відкритості до світової культури, спрямованої на глибоке опанування національних надбань [4, с. 9 – 10].

Відомо, що одним із найважливіших мотивів навчання є зацікавленість. Тому вважаємо провідною характеристикою сформованості цього компонента готовності – інтерес до роботи в школах національних меншин. На думку О. Гуренко, він проявляється в умінні налагоджувати позитивні стосунки між дітьми різних національностей, підбирати й готувати народознавчий матеріал, доступно, чітко, впевнено й послідовно його викладати, стимулювати розвиток пізнавальних інтересів і духовних потреб вихованців та інші [5, с. 9].

Виявлені потреби спонукають майбутніх учителів до активної діяльності. Мотив є причиною, що визначає вибір спрямованості діяльності. Отже, мотиваційний компонент готовності відображає мотиви й ціннісне ставлення майбутніх учителів до роботи в школах національних меншин, інтерес до такої праці, усвідомлення її необхідності, прагнення успіху в професійній діяльності.

Зрозуміло, що наявність мотивації – необхідна умова формування готовності студентів, але не достатня. Якісне виконання будь-якого виду педагогічної діяльності можливе за умов оволодіння певним рівнем знань, що обґрунтовує безсумнівну важливість наступного компонента готовності – когнітивного. Його базисом є знання – інформація, яка підлягає засвоєнню й визначається характером майбутньої професійної діяльності. Формування цього

компонента готовності спрямоване на вдосконалення психічних пізнавальних процесів: сприйняття, уваги, пам'яті, мислення, уяви та ін.

Сучасні науковці виділяють зміст когнітивного компонента: знання законів розвитку націй, сучасних завдань і шляхів удосконалення міжнаціональних відносин; етнічних особливостей різних етносів; сутності, структури та функцій етнопедагогічного середовища в полінаціональному регіоні (Т. Коваль, С. Цимбрило, Г. Давлекамова); етнічна психолого-педагогічна грамотність, що охоплює етнопедагогічну освіченість і світогляд (Д. Іванов); знання фольклору народів, ремесел свого народу, знання про національний характер, своєрідність усного та писемного мовлення, досвіду сімейного виховання дітей (Л. Лебедева). Якщо узагальнити виділені напрямки, то погоджуючись з результатами досліджень [5, с. 9] зазначимо, що компонент включає знання в галузі психолого-педагогічних, соціальних, культурологічних, предметно-методичних дисциплін, що знадобляться майбутнім учителям в організації й здійсненні етнокультурної роботи в поліетнічному соціумі. Отже, когнітивний компонент відображає знання загальних засад роботи в школах національних меншин (базові поняття, тенденції, механізми реалізації тощо), сучасних педагогічних технологій, фахових інновацій, особливостей професійної діяльності викладача. Як слушно зауважує Г. Атанов: «Засвоєне знання – це не те, яке просто запам'яталось, а те, що перетворилося в уміння практично діяти, уміння вирішувати задачі» [6, с. 19]. З цього випливає важливість не лише наявності знань, а використання їх у певних ситуаціях, тобто сформованість умінь і навичок, що обґрунтовує актуальність наступного структурного компонента готовності – операційного. Його основою є вміння вчителя.

У сучасній педагогічній науці наявні різні підходи щодо кількості на змістового наповнення умінь операційного компонента. Так, С. Вітвицька всі вміння ділить на предметні, розумові та загально навчальні, А. Кузьминський виокремлює 9 груп умінь: конструктивні, комунікативні, організаторські, дидактичні, перцептивні, сугестивні, пізнавальні, прикладні, уміння в галузі психотехніки. Ці вміння рівною мірою належать до всієї педагогічної діяльності, незалежно від її змісту. Ми робимо наголос на вміннях, найнеобхідніших в контексті нашого дослідження, їх ми називаємо спеціальними.

Узявши до уваги результати досліджень, виділимо спеціальні вміння: оперувати засобами, методами й формами етнічної педагогіки в спілкуванні з дітьми та батьками; раціонально формування системи знань учнів з етнокультури різних національних меншин; планування соціально-гуманітарної роботи міжнаціонального характеру; проведення соціально-гуманітарних заходів на народознавчу тематику і прогнозування їх результатів; організація різних видів діяльності з дітьми на засадах етнопедагогіки національних меншин; залучення вихованців до проведення національних свят; запобігання міжетнічним конфліктам; аналіз стосунків між дітьми різних національностей та ін. Отже, операційний компонент готовності відображає спеціальні вміння викладача щодо роботи в школах національних меншин і розвитку інноваційної особистості студента. Характеризуючи готовність, І. Зимня визначає її як відрефлексовану спрямованість на професію [7, с. 157], що дає нам змогу підкреслити важливість наступного компонента – рефлексійного. Важливість цього компонента в структурі готовності підкреслено сучасними дослідниками. Ми вважаємо, що передати студентам готовність у вигляді навчальної інформації неможливо, вона формується в процесі самоаналізу, осмислення, усвідомлення та перетворення власного досвіду. Отже, рефлексивний компонент спрямований на перевірку правильності результатів діяльності з формування готовності до роботи в школах національних меншин, на співвіднесення результатів діяльності з її метою. Ідеться про контроль студентом власної роботи, а викладачу потрібно навчити студента, як це робиться, й організувати процес контролю. Важливу роль при рефлексії має саморегуляція та самоконтроль, самооцінки особистісних досягнень, усвідомлення та оцінювання діяльності інших.

У тісному зв'язку з іншими компонентами готовності знаходиться творчий

(особистісний). Спрямованість на розвиток творчих здібностей і формування основ професійно-творчої діяльності вчені в галузі педагогіки називають однією з найважливіших інновацій у вищій освіті. Важливість формування творчого компонента готовності вчителя підтверджується дослідженнями науковців, перевіреними шкільною практикою. Науковці вважають, що формування й розвиток творчої особистості учня залежить від творчих здібностей учителя. Якщо вчитель сам має високі творчі можливості (сміливість думки, схильність до ризику, уявлення й уяву, проблемне бачення, вміння долати інерцію мислення, вміння виявити суперечності, вміння переносити знання й досвід у нові ситуації, незалежність, альтернативність, критичність мислення тощо), то його учні досягають блискучих успіхів. Наші погляди співпадають із результатами дослідження С. Цимбрило, що процес самопізнання відбувається завдяки залученню студентів до різних видів полікультурної діяльності, участі в колективних творчих справах для пізнання своїх можливостей у конкретних ситуаціях [4, с. 9 – 10]. Відтак, творчий компонент готовності відображає рівень сформованості творчого професійного мислення та вмінь, індивідуальні особистісні якості майбутнього викладача, що визначають успішність професійної діяльності. Крім того, творчий компонент готовності характеризує ставлення майбутнього вчителя до роботи в школах національних меншин, використання відповідних компетентностей для реалізації якісного навчального процесу тощо.

ВИСНОВКИ. Таким чином, нами проаналізовано сутність базових дефініцій дослідження: готовність, професійна готовність, готовність до роботи в школах національних меншин. Представлено авторське бачення крайнього поняття. Обґрунтовано й розроблено структуру готовності майбутніх учителів до роботи в школах національних меншин, що включає наступні компоненти: мотиваційний, когнітивний, операційний, рефлексивний і творчий. Подано тісний взаємозв'язок між компонентами готовності, які можуть бути наслідком один одного. З'ясовано, що наявність зв'язків дозволяє розглядати готовність як системне утворення. Розроблення педагогічної системи формування готовності майбутніх учителів до роботи в школах національних меншин стане предметом наших подальших наукових розробок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дурай-Новакова К. М. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Дурай-Новакова К. М. – М., 1983. – 426 с.
2. Слостенин В. А. Профессиональная подготовка учителя в системе высшего педагогического образования / В. А. Слостенин. – М., 1982. – 180 с.
3. Гавриш І. В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Гавриш Ірина Володимирівна. – Х., 2006. – 579 с.
4. Цимбрило С. М. Полікультурне виховання студентів в умовах освітньо-виховного середовища вищого технічного навчального закладу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / С. М. Цимбрило ; Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І. Франка. – Дрогобич, 2011. – 22 с.
5. Гуренко О. І. Формування етнокультурної компетентності студентів педагогічного університету в умовах поліетнічного середовища : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / О. І. Гуренко ; Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. – Х., 2005. – 20 с.
6. Атанов Г. О. Теорія діяльнісного навчання : навч. посіб. / Г. О. Атанов. – К. : Кондор, 2007. – 186 с.
7. Зимняя И. А. Педагогическая психология / И. А. Зимняя. – М. : Логос, 1999. – 384 с.

Makhouli I.

Alfred Nobel University, Dnipro

STRUCTURE OF FUTURE TEACHERS' READINESS TO WORK AT SCHOOLS OF NATIONAL MINORITIES

The paper represents an analysis of basic definitions of the study which are readiness, professional readiness, readiness for work at schools of national minorities. It was clarified that future teacher's readiness to work at schools of national minorities is an integrative quality of a personality, characterized by the need of personality in ethnic tolerance, the culture of interethnic communication, the prevention of interethnic conflicts, and overcoming negative ethnic stereotypes; obtaining a high level of knowledge necessary for productive and creative self-realization of the future teacher in a multinational society; the formation of skills and personal qualities that allow interaction with representatives of different nationalities, taking into account their values, respect intercultural differences and build intercultural dialogue; the presence of emotional intelligence, motives, needs, rules of conduct and reflection that allow to successfully realize and implement high-performance professional activities in a multinational society, have a humanistic world outlook, and be able to live in peace and with the consent of representatives of different nationalities. Readiness components have been considered, and they are motivational, cognitive, operational, reflexive, and creative. The characteristics of each component have been represented, and their necessity has been substantiated.

Key words: readiness formation, structure, future teacher, schools of national minorities.

REFERENCES

1. Duraj-Novakova, K.M. (1983), *Formirovanie professional'noj gotovnosti studentov k pedagogicheskoj dejatel'nosti*: doctor's thesis, Moscow. [in Russian].
2. Slastenin, V.A. (1982), *Professional'naja podgotovka uchitelja v sisteme vysshego pedagogicheskogo obrazovanija*, Moscow. [in Russian].
3. Ghavrysh, I.V. (2006), *Teoretyko-metodologichni osnovy formuvannja ghotovnosti majbutnikhuch yteliv do innovacijnoji profesijnoji dijajlnosti*, doctor's thesis, Kharkiv. [in Ukrainian].
4. Cymbrylo, S.M. (2011), *Polikuljturnevy khovannjastudentiv v umovakh osvityno-vykhovnoho seredovyshha vyshhogo tekhnichnoho navchaljnogo zakladu* : extended abstract of candidate's thesis, Droghobych. [in Ukrainian].
5. Ghurenko, O.I. (2005), *Formuvannja etnokuljturnoji kompetentnosti studentiv pedagogichnoho universytetu v umovakh polietnichnoho seredovyshha*, extended abstract of candidate's thesis, Kharkiv. [in Ukrainian].
6. Atanov, Gh.O. (2007) *Teorija dija ljnysnoho navchannja*, Condor, Kyiv. [in Ukrainian].
7. Zimnjaja, I.A. (1999), *Pedagogicheskaja psihologija*, Logos, Moscow. [in Russian]

Макхулі Іхаб,

аспірант кафедри педагогіки та психології
ВНЗ «Університет імені Альфреда
Нобеля»,
вул. Січеславська Набережна, 18, Дніпро,
Україна, 49000.
Тел. +38(056) 791-12-65.
E-mail: svetlana@duan.edu.ua.

Makhouli Ihab,

Ph.D. student of The Department of Pedagogy
and Psychology,
Alfred Nobel University,
Naberezhna Sicheslavaska str., 18,
Dnipro, Ukraine, 49000.
Tel. +38(056) 791-12-65.
E-mail: svetlana@duan.edu.ua.

Стаття надійшла 15.09.2017